

նալ : Քաղաքին բնակիչները 50 հազարի չափ են, եւ խաղաղութեան ատեն բերդապան զօրաց թիւը 55 հազարէն աւելի չէ :

Պալլիկ ծովուն մէջ գտնուած Ռուսաց պատերազմական նաւերուն ճիշդ թիւը չենք գիտեր .

ընդհանրապէս եօթանասունի չափ մեծամեծ, 250 ալ միջակ ու մանր նաւեր ունի կըսեն, եւ ասոնց բոլորին վրայ գտնուած բնդանօթներուն թիւը 5400 կը համարուի :

ՀԱՐՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՆԱՏԻՆ ՄԵՐ ՍՐԱՆԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍԺԸ. — ԴԱՍԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ԲԵՐՈՅ

Համաշխարհական արուեստահանդիսին շքեղութիւնը թեպէտ ամեն բանի մէջ եւ ճարտարութեան Պալատին ամեն կողմն ալ կերելուայ, բայց աւելի աչքի զարնող կտորն է ներքնայարկի սրահին մէջտեղի մասը : Հոն կը տեսնես անագին մեծութեամբ Սեն-Կոպէնի հայկին, որոյ բարձրութիւնն է հինգ մէրը ու երեսուն եօրը հարիւրամէրը, եւ լայնութիւնը երեք մէրը ու երեսունը վեց հարիւրամէրը : Անկէց քիչ մը հեռու է Թանահին հանդիսարանը՝ փայտաշէն հարուստ տափազորութեան՝ Պաքարայի թիւրեղներուն քով : Երկու աշտանակ կայ հոն որ իրացընէ մէջմէկ հրաշակերտք են . այս աշտանակներուն զինն է երեսուն հազար ֆրանք, եւ շինուած են պարզ թիւրեղէ . անկէց քիչ մըն ալ հեռու Սեզգիայէն եկած աշտանակ մը կայ՝ շատ մեծագործ ու գեղեցիկ բան : Անոր մօտ են Փարիզու կայսերական տպարանին եւ ուրիշ տպարաններու սքանչելի տպագրութիւնները : Քիչ մը անդին շարուած են խումբ մը գէնքեր՝ երկրագործութեան գործիքներու մօտ . — մանու գործարանները կենաց գործիքներուն քով :

Սրահին մէջտեղը դրուած են զանազան փայտաշէն, քարաշէն, պղնձեղէն խորաններ, սեղաններ, աղբիւրներ, շատրուաններ, արձաններ, գինկէ ոսկեգօծ բոջնարան մը, ընկուզենիէ շինուած փառաւոր զբքարան մը, Կրինիչի դիտարանին օրինակը եւ ուրիշ հազար տեսակ իրարմէ աղւոր բաներ, որոց մէջ աւելի ալ աչքի կը զարնէ վիթխարի մեծութեամբ Փարոս մը որ գուցէ Ովկիանոսի ծովեզերքը աւելի կը վայելէ քան թէ այն պալատին մէջ :

Ճարտարութեան պալատին այս մէջտեղի մասը հանդիսարան հասարակաց կրնայ ըսուիլ, ուստի հանդիսատեսաց բազմութիւնն ալ հոն աւելի է ամեն ազգէ եւ ամեն երկրէ, որ ամեն լեզու կրկնօրին իրարու հետ :

Արուեստահանդիսին մէջ դրուած ու դրուելու բերքներուն դասաւորութիւնն ալ խելք սորվելու

բան մի է : Նախ բոլոր բերքներուն համար երկու մեծ բաժանում կայ . Բերք ճարտարութեան, որ ճարտարութեան Պալատին ու Յարակից շէնքերուն մէջն են, եւ Արդիւնք գեղարուեստից, որ Գեղարուեստից Պալատը դրուած են :

Ճարտարութեան բերքներուն մեծ ճիւղը եօրը գլխաւոր խումբ բաժնուած է, որ ասոնք են .

Ա. Արտադրութիւն անգործ այս ինքն չբանած նիւրոց.

Բ. Մեքենական ոյժ բանեցընող ճարտարութիւններ .

Գ. Բնագիտական ազդեցութիւնները բանեցընող ճարտարութիւններ .

Դ. Գիտնական արուեստներու կամ վիճակներու հետ կապակցութիւն ունեցող ճարտարութիւններ .

Ե. Հանքային բերքերէ շինուած ձեռագործներ .

Զ. Հիւսուած կամ գործուած ձեռագործներ.

Է. Կարասի եւ զարդարանք . նորաձեւութիւնք, գծագրութիւն արուեստից, տպագրութիւն եւ երաժշտութիւն :

Իսկ գեղարուեստից մեծ ճիւղը երեք գլխաւոր կարգ բաժնուած է :

Այն եօրը խումբերուն ամեն մէկն ալ զանազան Դասեր կը բաժնուին . այս ինքն առաջին խումբը երեք դաս, որ ասոնք են .

Դաս Ա. Արուեստ բրածոյից կամ հանքաց, եւ մետաղագործութիւն .

Դաս Բ. Արուեստ անտառագործութեան, որս, ձկնորսութիւն, եւ առանց մշակութեան հաւաքուած բերքեր .

Դաս Գ. Երկրագործութիւն, ամեն տեսակ բուսոց եւ կենդանեաց խնամքը մէջը սեպելով :

Երկրորդ խմբին դասերը չորս հաստ են . այսինքն

Դաս Դ. Ընդհանուր շարժարանութիւն ի ճարտարութիւն .

Դաս Ե. Մասնաւոր եւ նիւթական շարժարանութիւն՝ երկարողիներու եւ տեղափոխութեան ուրիշ հնարքներու մէջ :

Դաս Զ. Մասնաւոր եւ նիւթական շարժարանութիւն՝ արուեստական եւ մշակական գործարաններուն մէջ .

Դաս Է. Մասնաւոր եւ նիւթական շարժարանութիւն՝ հիւսուածքի տեսակ ձեռագործներու մէջ :

Երրորդ խմբին դասերն ալ նոյնպէս չորս հատ են .

Դաս Ը. Ճշգրտութեան արուեստք, գիտութեան եւ ուսմանց վերաբերեալ ճարտարութիւնք .

Դաս Թ. Զերմութեան, լուսոյ եւ ելեքտրականութեան խնայութեամբ հանդերձ գործածուելուն վերաբերեալ ճարտարութիւնք .

Դաս Ժ. Բնաշուծական արուեստք, ներկուածք, բղրագործութիւն, կաշեգործութիւն, խմագործութիւն եւ այլն եւ այլն .

Դաս ԺԱ. Սննդարար զոյացութեանց շէնք ու պահպանութիւն :

Չորրորդ խմբին՝ այսինքն գիտնականաց վիճակներուն հետ կապակցութիւն ունեցող ճարտարութեանց դասերն երեք են .

Դաս ԺԲ. Առողջութիւն, դեղագործութիւն, բժշկութիւն եւ վիրարութիւն .

Դաս ԺԳ. Ծովային եւ ցամաքային զինուորութիւն .

Դաս ԺԴ. Քաղաքական շինութիւնք, գոր օրինակ կամուրջք, ջրանցք, լուսաւորութիւն փողոցաց, ջրարաշխութիւն եւ այլն :

Հինգերորդ խմբին դասերը այս չորսն են .

Դաս ԺԵ. Անգործ եւ բանած պողպատներ .

Դաս ԺԶ. Հասարակ բանուածքով շինած մետաղե բաներ .

Դաս ԺԷ. Ոսկերչութիւն, ակնագործութիւն, պղնձեղէն շէնք .

Դաս ԺԸ. Ապակեղէն եւ խեցեղէն անօրներու ճարտարութիւն :

Վեցերորդ խումբը հինգ դաս բաժնուած է .

Դաս ԺԹ. Բամպակեղէնք .

Դաս Ի. Հանք .

Դաս ԻԱ. Մետաքսեղէնք .

Դաս ԻԲ. Կտաւեղէնք .

Դաս ԻԳ. Զանազան հիւսուածքներ, կապերա, երիզ, ժապաւեն, եւ այլն :

Եօթներորդ եւ վերջին խմբին դասերը այս չորսն են .

Դաս ԻԴ. Կան կարասի եւ զարդարանք .

Դաս ԻԵ. Հագուստներ, նորաձեւութիւններ .

Դաս ԻԶ. Արուեստից մէջ գործածուող ուրուագրութիւն եւ ձուլողութիւն : Տպագրութիւն գրոց եւ պատկերաց, լուսագրութիւն :

Դաս ԻԸ. Երաժշտական գործիքներ :

Այս դասերուն ալ իւրաքանչիւրը մանր մանր բաժանմունքներ ունի որ հոս ղեկը աւելորդ է . այսչափէն ալ կրտսնուի յայտնապէս քեւ որչափ խնամքով եւ ինչ ճշդութեամբ ու իմաստութեամբ կրկարգաւորեն եւրօպացիք այսպիսի գործողութիւններն ու հանդեսները : — Մասնաւոր ցանկ մըն ալ տպուած է արուեստահանդիսին մէջ եղած ամեն բերքերուն, որ ուրաժալ մեծահատոր գիրք մի է ու 500 երեսէն աւելի ունի :

Գ. ՀԱՆԳԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ ՄԱՐԳԿԱՆ

ՖԲԱՆՔԼԻՆ

(Շարայարութիւն) .

Լոնտրայէն Ամերիկա դառնալէն ետեւ, Ֆրանքլին Լորէն Քէյմբրի տպարանը մտաւ, եւ իբր ճարտարութեամբը, քաղաքավարութեամբը, քաղցր կենցաղավարութեամբը, խելացի դատմունքներովը այնչափ առաջ գնաց երկու տարուան մէջ

որ 1728ին կարողացաւ ինքիւր գլխուն փոքրիկ տպարան մը բանալ Փիլադելֆիոյ մէջ : Արդէն երկու տպարան կար այն քաղաքը . որչափ աշխատանք եւ ինչ յարատեւութիւն պէտք էր Ֆրանքլինին որ կարենայ այն երկուքին հասնիլ